

**DIMATIK MUNDURA: ATZERRIETAN ERE,
EUSKALDUN
AITA SOLOETA-DIMA (1881-1964)**

Duela 50 urte joan zen mundutik Saturnino Soloeta Iturrondobeitia, anaia kaputxinoentzat Dimako Fernando M^a izan zena. Haren heriotzaren urteurren esanguratsu honetan, lerroon bitartez, Arratiako bere umetako habiatik mundu zabalera hegaldatu zen Soloeta-Dimari omen txiki bat egin gura izan diogu. Ez zuen denbora luzea eman jaio zen habian, baina euskal lumajea distiratsu ere distiratsu eraman zuen azken hatsa eman artean.

Bargondiako mutikoa abadetzarako bidean

Saturnino Soloeta Iturrondobeitia Bizkaiko Dima herriko Bargondia auzoan jaio zen, 1881eko otsailaren 11n. Mutikotxo zela, Zornotzako prezeptoria baten egin zituen komentura joan aurreko ikasketak, latinarekikoak batik bat. Gero, hamazazpi urterekin, kaputxinoek Bilboko Basurtu auzoan zeukaten komentura jo zuen, eta bertan egon zen nobizio modura urtebetez.

Basurtuko komentuko egotaldia amaituta, Saturnino gazteak Gaztela aldera jo zuen ikasketekin jarraitzeko; batez ere, filosofia eta teologia arloetan sakontzeko. Aita Yurrek dioenez, 50eko hamarkadaren amaieran, Madrilen ikaskide izandako kaputxino asko gogoratzen zen Saturnino Soloetaz: buru argikoa, oroimen onekoa, sakona, ekina... Gutxi beza-

lako: “Gure urteetan igarotako bururik argienetakoa”¹, zioten ikaskide ohiek.

Kaputxinoen Navarra-Cantabria-Aragón probintzia berria sortzean², 1907. urtean, Soloeta Hondarribira dator, eta hango komentuan filosofia-irakasle egon zen 1907-1908 ikasturtean. 1908ko martxoaren 13an abadetu zen, eta handik lasterrera, hilaren 19an, San Jose egunez, esan zuen bere lehenengo meza, Dimako parrokian.

Ikastaroa amaituta, 1908ko udazkenean, nagusiek hala erabakita, Aita Soloeta Suitzako Friburgo hirira abiatu zen, hango goi-ikastetxean legetan sakondu, eta arlo horretako ikasketa bereziak egitera. Dakigunez, bertan zegoela, euskaltzaletasunak eraginda, Soloeta gaztea Julio Urkixo jakitunarekin harremanetan hasi zen³.

1908-1909 ikasturtea Friburgon emanda, Soloetak pausaldi bat egin zuen Hondarribiko komentuan, ikasturtearen amaieratik azarora arte, hots, Ameriketara joan arte; eta, litekeena da, dimoztarrak egotaldi hori aprobetxatzea Urkixo jaunarekin harremanetan jartzeko. Harreman horiei esker eskuratu ahal izan zuen Urkixok, Pedro Antonio Añibarro arratiarrak Axularraren *Gero* liburuari bizkaieraz eginiko moldaketa: *Guero* *guero*. Izan ere, eskuizkribua Hondarribiko komentuan zegoen argitara emateke, eta Soloetak jakinarazi zion Urkixori Añibarroren lanaren berri⁴.

¹ Aita Julian Yurrekoa: “Dima’ko Soloeta Aba Kaputxinoa”, *EGAN*, 1964, 1/6, 134-140.

² *Gran Enciclopedia Navarra*: <http://www.enciclopedianavarra.com/navarra/capuchinos/4332/1/>

³ “[Cartas] 1909-1920 [a] Julio de Urquijo, San Juan de Luz [Manuscrito] / Fr. Fernando Soloeta de Dima”, Koldo Mitxelena Liburutegia, Donostia. <http://oaiproduct1.gipuzkoa.net:8080/handle/10690/3898>

⁴ Fr. Fernando Mª Soloeta: “Añibarro traductor del *Guero*”, *RIEV*, 4, 1910, 592-594. Urkixo bera hasi zen eskuizkribua *RIEV* aldizkarian atalka argitaratzen, baina ez zen osorik argitaratu, 56 buruetatik bakarrik 42 argitaratu baitziren (1923tik 1933ra). Blanca Urgell-ek, 2001ean, eskuizkribu osoaren edi-

Laburra izan zen kaputxino gazteak Euskal Herrian eginiko pausaldia. Izan ere, 1909ko azaroaren 20an, bere bizitza neurri handi baten markatuko zuen Argentinarako bidea hartu zuen Dimako seme adoretuak.

Dimako kaputxino gaztea Argentinara: Euskal Echea

Aita Soloeta-Dima 1909. urtearen azkenetan heldu zen Hego Ameriketara. Bertan 18 urte eman zituen, 15 Argentinan eta hiru Txilen. Herrialde bietan izan zituen ardura eta betebeharrak garrantzitsuak, baina denen artean, Buenos Airesko Euskal Echea ikastetxean egindako lana azpimarratu behar da; izan ere, 13urtez bera izan zen bertako “Euskera eta Euskal Literatura” katedrako arduradun nagusia. Argentina noraino sartu zen Soloetaren baitan ikusteko, esan dezagun bertako naziotasuna lortu zuela, eta argentinartzat agertzen zuela bere burua atzerrietan⁵.

Buenos Airesko Euskal Echearen sorrerak lotura estua dauka Argentinan, XIX. mendearen bigarren erdian, euskal koloniak erakundetzeko sentitzen duen nahiarekin. 1877an arabar, bizkaitar, gipuzkoar eta nafar zenbaitek “Laurak Bat” izeneko elkarte sortu zuten, baina Euskal Echearen proiektua hogeigarren mendearen hasieran gorpuztuko da: “De este modo, el 1º de Abril de 1900, en el local de la Sociedad Vasco-Española Laurak Bat, se realiza una reunión organizada por los presidentes de los centros Laurak Bat, Vasco Francés y Navarro”⁶; eta, 1904ko apirilaren 24an, estatutuak eta araudiak

zio kritikoa opetsi zigun: *Gueroco guero*, Euskararen Lekukoak 22, Euskaltzaindia, Bilbo, 2001.

⁵ “Dima’ko Soloeta Aba Kaputxinoa”, 139. or.

⁶ Iriani Zalakain, Marcelino / Alvarez Gila, Oscar: *Euskal Echea. La génesis de un sueño (1899-1950)*: Llavallol, E. Jaurlaritza, Gasteiz, 2003, 94-95.

onartuta, “Euskal Echea” sortzen da. Jaka jaunak fundazioaren sortze-bileran esan zuenez, “*¡Abora no hay más Pirineos!*”⁷.

Obrak 1905eko abenduaren 17an hasi ziren, eta irakas-kuntzaren ardura orden erlijioso biri eskainiko zaie: nesken ikastetxearena Ipar Euskal Herriko Angeluko “Mariaren mira-beak” ordenari, eta mutilen ikastetxearena Nafarroako kaputxinoei. 1908ko martxoan, ikasturte berriarekin batera zabaldu zen mutilen ikastetxea, eta hiru bat hilabete geroago, neskena eta asiloa, azken hau umezurtz zein edadeko jendearentzat.

Euskal Echeak bere urrezko ezteiak ospatzen dituenean, 1955. urtean, Natividad Baylac-ek, bertako ikasle izandakoak, honela laburbiltzen ditu urte horien historia bere liburuaren azken pasarteetan: “En síntesis: Euskal-Echea fué forjada por el amor, la caridad y el trabajo de los vascos, sus hijos y amigos; todos contribuyeron a que ocupara un sitio de honor entre las Instituciones más prestigiosas del país”⁸.

Sortu zenetik mende luzetxo bat pasa denean –110 urte joan dira fundazio-akta onartu zenetik–, zutik jarraitzen du Euskal Echeak, eta lau haizeetara zabaltzen da sarean haren oihartzuna: <http://euskalechea.esc.edu.ar>.

⁷ Esan beharra dago, Euskal Echearen lehenengo Zuzendaritza taldearen idazkaria (1904ko maiatza) Frantzisko Esteban Laphitz apaiz, idazle eta euskaltzale ezaguna izan zela, *Bi saindu beskualdunen bizia* (1867) liburu gogoangarria idatzi zuena, hain zuzen ere. Lehenago ere, 1904an, proiektuaren inguruko behin-behineko komisioa sortzen denean, talde horretako ohorezko lehendakaria izan zen Laphitz kalonjea. Tamalez, ez zuen ikusi Euskal Echea zutik, 1905eko urriaren 25ean hil baitzen.

⁸ Baylac, Natividad: *Euskal Echea. Su obra a través de 50 años, 1904-1954*, B. Aires, 1955, 164. or.

Euskal Echea, gaur egun (Llavallol, Buenos Aires)

Ikastetxean, Aita Soloetak irakasletzan ez eze, idazletzan ere jardun zuen, Llavallol-en burutu baitzituen bere obra nagusiak, denak euskal hizkuntzaren ingurukoak. Hona, zer dioskun gorago aipatu dugun Baylac andereak:

“Muchas generaciones de niños lo conocieron y todos lo apreciaron, porque bajo su aspecto austero ocultaba una bondad extraordinaria, fruto de su acendrado espíritu de santidad. Sumamente ilustrado, a sus múltiples funciones en el Euskal Echea, sumó la de profesor de euskera. Enseñaba su lengua de origen con entrañable afecto y no pocos premios se discernieron entre sus alumnos, en mérito al mayor aprovechamiento de sus clases”⁹.

Euskal Echean sortzetik bertatik eman zitzaion leku esanguratsua euskal hizkuntzari, bertako ikasketen osagarri funtsezkotzat ikusi baitzuten proiektuaren bultzatzaileek. Bide horretan, Aita Soloetak lan eskerga egin zuen euskararen alde, Dima bere jaioterritik mila kilometrotara dagoen Buenos Aires hiri erraldoian emandako eskoletan. Eskertu ere, behin baino

⁹ *Ibidem*: 112. or.

gehiagotan egin zion lan hori bertako euskal komunitateak: “Yo conocía al Padre Soloeta únicamente como religioso ejemplar, hoy que creo conocerlo algo, como basko y filósofo, no puedo por menos de hacer pública mi admiración por el hombre que compartiendo lo divino con lo humano, será para Euskal Echea uno de sus más valiosos factores de engrandecimiento”¹⁰.

Gaur egun ere, nahiz eta 91 urtetsu diren hango ikasgelak utzi zituela, Euskal Echearen web ofizialeko “Gure Historia” atalean aipamen berezia egiten zaio Aita Soloetari, euskara eta euskal kulturaren alde eginiko lana beren-beregi azpimarratuz. Era berean, esanguratsu da oso, hona aldatu dugun parrartetxoan egiten den komentarioa:

“El primero (sic) profesor fue el Pbro Fernando Soloeta Dima, que escribió entre 1912 y 1922 cuatro libros de euskera. Para sus alumnos, siempre fue el *padre Jauna* (Señor, en euskera), y quizás esa palabra, Señor, sea la que lo define enteramente”¹¹.

Dakigunez, Soloeta 1909. urtearen azkenetan heldu zen Ameriketara. Hori dela-eta, eta Argentinako irakaskuntzaren baitako eskola-egutegia kontuan hartuta –otsailaren azken astean hasi ohi da ikasturtea, eta abenduaren amaieran bukatu–, beranduxe hasi zen 1910eko kurtsoa euskara-eskolei zegokienez. Katedra horrek, beraz, halako hasiera probisional bat izan zuen, eta ez zen ospakizun berezirik izan Euskal Echean.

¹⁰ Egia, Juan de: “En Euskal-Echea”, *La Baskonia*, 649, 1911-10-10, 4. or. *Uchagakoa* ezizendun idazlea, urrunago doa bere laudorioetan: “Juntamente con su gran compañero Astarloa, contribuye al resurgimiento de nuestra habla nacional y sus obras serán el pedestal en el cual ha de colocarle la generación actual para pasmo y admiración de las futuras, que mejor que la presente sabrán apreciar su titánica labor” (*Uchagakoa*: “Figuras Euskarianas. El R. P. Soloeta”, *La Baskonia*, 735, 1914-02-28, 229. or.).

¹¹ <http://euskalechea.esc.edu.ar/llavallol/historia.htm> (Azken kontsulta, 2014-06-20an egina).

Hurrengo ikasturtearen hasieran (1911) baina, Aita Soloetak hitzaldi luze eta mamitsu bat¹² irakurri zuen, kurtsoari hasiera solemneago bat emanik. Hitzaldiaren hasieran, kaputxino adoretzuak hasiera hartan topatutako arazoak eta oztopoak aipatzeari ekin zion:

“Los alumnos basko-argentinos, no obstante su despejo natural, su aptitud para toda suerte de estudios, parecían refractarios en extremo al Euzkera [...]. Cuando el maestro, pasados días tras días, preguntaba la lección á un discípulo dado: *Fulano, díganos por favor algo de la lección señalada: No la he aprendido, Padre, es muy difícil el vasco, y además feo, áspero, duro; por Dios, Padre, enséñenos el francés, que es muy fácil y, por otra parte, lindísimo.*

Así dialogábamos en los comienzos de nuestra carrera y del primer año del curso basko”¹³.

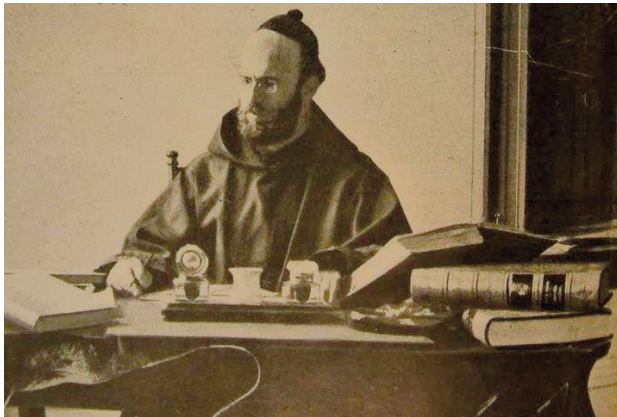
Nola altxatu ikasleen gogo abaildu hori? Zelan egin aurre kontrakar sendo, finkatu eta barneratu horri? Ataza gogorra, zinez! Baina Bargondiako kaputxinoa nekagaitza zen, eta apurka-apurka, “Ezina, ekinez egina” esakune zaharrari jarraituz, egoerari buelta ematen hasi zen, baita lehenengo lorpenak ikusi ere: “hacia mediados de curso, los nuevos baskófilos conversaban con el profesor en lenguaje que estimaban de todo inaprendible”. Baina, hizkuntza ikastera ez ezik, maitatzera ere heldu ziren ikasle argentinarrak: “Desde aquella fecha, los más se encariñaron con el euzkera, los menos permanecieron en la indiferencia, y todos á una conceptuaron el basco idioma pulcro, rico y filosófico, y estudiable en corto espacio de tiempo”¹⁴.

¹² R. P. Soloeta: “Euskalechea: Discurso pronunciado por el R. P. Soloeta, en la apertura de las clases baskongadas de los institutos de Euskal-Echea”, *La Baskonia*, (I) 632, 1911, 325-326 / (II) 633, 1911, 341-343 / (III) 634, 1911, 360-362.

¹³ *Ibidem* (I), 325. or.

¹⁴ *Ibidem* (I), 325. or.

Sutsu jarraitzen du Soloetak bere hitzaldian: “He aquí en breves palabras, mis queridos jóvenes la historia de nuestro pasado. Humildes por demás fueron nuestros comienzos; mas la constancia baska coronó nuestro trabajo con un éxito inesperado”. Soloetak goretsi egiten ditu ikasleek aurreko kurtsoan eginiko ahalegin guztiak, eta animatu, hasten den kurtso berrian lanean jarrai dezaten; izan ere, euskal kolektibitatearen nahia da Argentinako euskal umeak euskalduntzea, eta arbasoen kulturaren heztea.

Aita Soloeta, Euskal Echea-ko bulegoan lanean

Ikasturtea amaitzen denean –1911ko azken egunetan gauden–, kurtso amaierako hitzaldian aldaketa nabarmen bat dago; izan ere, Aita Soloetak euskara hutsean egin zuen berbaldi hori, ikasleek egindako aurrerapena, argi eta garbi utziz Euskal Echeako partaide guztien aurrean. Honela zuzendu ziztzaizen euskara irakaslea, urtean zehar, berarekin egondako argentinarrak ikasleei:

“Nere ikasle maitiak: gaurr bukatzen degu aurrerengo Epailan asi gendun euzko ikastaba, ta egiazki nik orrduban uste nuben baño askoz obeto; bada jakinarren nik zuben euzkaltan

sun a ezitzaidan bururatzen ainbestekua izango zala; baña zubez euzko arjentinarrak gogoz arrtu zenduten nere burubidia-au; asi ta ekin, aurrerá-ta-aurrera beti. Ori bai dala ori! euzkaldun bene-benetakuak izatia. Etzerate, ez nagitu; beztela zuben euzkaltasuna juango zan, ta geldituko zan adimendu azkar-ori, dana kedarrturik, bijotza leiturik, ta zuben izate bizkorra euzkel getu-ta! Ederrki-ederrki, mutillak, bijotz ta gogoz dagurrzutet¹⁵, ta euzkal erriko mendijak, euzko-erriko ibaijak, Bizkaitarr eta Kiputzak, Arabak, Lapurdik ta Xiberok; euzko-erridi guztijak era berian agurtzen zaituzte”¹⁶.

Badaragoio, beraz, Aita Soloetak Euskal Echean, euskal ume eta gazte argentinarrak euskaldundu nahirik. *Bigarren Euzkadi bat* nahiko zukeen lortu dimoztarrak Euskal Herritik milaka kilometrotara, eta bere luma, bere gogoia, bere denbora eta bere indar guzti-guztiak amets horrixe opetsi gura izan zizkion.

Argentinan, Aita Soloetak harreman handiak izan zituen bertako euskaldunekin, eta parte aktiboa hartu zuen orduko giro kulturallean. Aita Julian Yurrekoak honela laburbiltzen ditu bere anaia Fernando Mariaren kultur harremanak:

“Olan, euskoei buruz bi tomodun liburu mamitsu, ederra idatzi eban Juan Sebastian Jaka yaunagaz. Bardin Amorrortu yaun argitaraldiagaz; ta Uriarte, [La] *Baskonia* aldizkariaren yaube ta artezkari ta idazle-buruagaz; diru-kontutan, Argentina´n ezaguna izan zan Olariaga euskaldun yaunagaz. Yaun onek, oker ezpanadi, bere kontu, argitara eban *Ami vasco* gutuna, milla ta millak iyeki¹⁷, eunka”¹⁸.

¹⁵ Dagurrzutet: *agurtzen zaituztet* adizkiaren ordezeko trinkoa. Holako asko darabiltza Soloetak.

¹⁶ Soloeta-Dima, Fernando M^a: “Soloeta tarr Abak Euzkal-Etxian egindako itzekisuna”, *La Baskonia*, 657, 1911-12-30, 136. or.

¹⁷ Iyeki: ale (gure oharra).

¹⁸ “Dima´ko Soloeta Aba Kaputxinoa”, 135. or.

Ikusten dugunez, orduko euskal eragile nagusi gehienekin izan zituen harremanak Aita Soloetak, beti ere euskararentzat eta euskal kulturarentzat onura eta laguntza lortzeko. Era berean, Soloeta oso integratuta ikusten dugu Argentinako euskal komunitateak antolatutako ekintzetan: Euskal Jaiak, Lujan-go Amaren santutegirako erromesaldiak, euskaldunen bisitaldiak (Sota & Aznar Itsas Eskola, Aita Donostia...)... Holakoetan, hantxe egongo da beti Aita Soloeta, eta haren hitzaldi-sermoietan beti utziko dio lekutxo bat umetako hizkuntzari.

Aita Soloetaren engaiamendu pertsonalari bagagozkio, apunte txiki bat, baina zinez esanguratsua. 1914ko urrian gaude, eta I. Mundu Gerra hasita dago. Horrek eragin zuzena du Argentinako euskaldunengan, batez ere, Euskal Herriko iparraldetik Ameriketara joandakoengan, euren senide asko gerrara deiturik izan ziren-eta. Baina, Euskal Echeako euskal izpirituan *–¡Ahora no hay más Pirineos!* ez zegoen iparraldekorik, ez hegoaldekorik, euskaldunak baino. Gerra-egoera horren aurrean, Aita Soloetak eta beste hiru fraidek euren Aita Jeneralari idazten diote Erromara, baimena eskatuz Europako fronteetara joan ahal izateko, euskal soldaduak laguntzera¹⁹.

Aita Soloeta-Dima, gramatikalaria eta idazle

Idazletzan ere, ekarpen polita egin zuen dimoztarrak Txile-Argentinetan eginiko egotaldi luzean. Aldizkarietara dagokienez, garaiko argitalpen askotan ikus daiteke Soloetaren sinadura, batez ere, *La Baskonia* eta *La Euskaria* aldizkarietan; eta neurri txikiago baten, *Euzkotarra*, Montevideoko *Euskal Errian*... Euskal Herriko aldizkarietan ere, lantzean behin argitaratu zituen kolaborazioak: *RIEV*, *Euzkadi: ciencias, artes y letras*, *Euskal Esnalea*... Erabilitako gaiak era honetara laburbildu

¹⁹ X. X.: “El patriotismo basko de los profesores de la Euskal-Echea”, *La Baskonia*, 764, 1914-12-20, 121. or.

daitezke: hizkuntzalaritza, onomastika, historia, literatura, Euskal Herria eta Argentina, Euskal Echea...

Argentinan argitaratutako liburuei bagagozkie, bost obra aipa ditzakegu, nahiz eta euretariko batek, antza, ez zuen argia ikusteko zoririk izan. Obrarik gehienak –orduko testugintza urriak eta uruntasunak eraginda– Euskal Echeako eskolei begira burutu zituen dimoztarrak, bertako ikasleek, euskara-eskoletan, testu modura erabili ahal izan zitzaizaten. Ikus ditza-gun banan-banan:

1. *Curso Primero del Idioma Basko*, Tip. de La Baskonia, Buenos Aires, 1912, 92 or.
2. *Curso Segundo del Idioma Basko*²⁰ [*Lecciones para una Gramática Bascongada, La Baskonia* aldizkaria, 1912-urria / 1914-ekaina, 12 atal]²¹.
3. “*Le Petit Basque*”. *Cours Elementaire de Grammaire Basque. Dialecte Labourdin*, Imp. Vincenty, Bossio & Cia., Buenos Aires, 1913, 148 or.
4. *Conjugación Sintética del Verbo Basko comenzado por consonante*, Imp. La Euskaria, Buenos Aires, 1913, 58 or.
5. *Ensayo de la unificación de Dialectos Baskos*, Tip. La Baskonia, Buenos Aires, 1922, 173 or.

Lehenengo liburuari dagokienez²² (*Curso Primero del Idioma Basko*), azpimarragarria da obraren izaera praktikoa. Izan ere, Soloetak hutsune handi bat ikusten du euskal gramatike-tan, ez baitzeuden liburuok irakaskuntzari begira pentsatuak. Alderdi didaktikoa hori buruan zuela ekin zion irakasle kapu-

²⁰ Aita Yurrek dio obra hori ez zuela inoiz esku artean izan: “Esta obrita no ha llegado a mis manos” (*Egan*, 1964, 1/6, 136. or.).

²¹ Montevideoko *Euskal Erria* aldizkarian ere argitaratu zen gramatika hau. Atalak berdintsuak dira batean eta bestean.

²² Ricardo Gómez Lópezek, liburu honen azterketa egin zuen “Euskara-Erromantze Linguistikaren IV. Jardunaldietan” (2013/11/29), Deustuko Unibertsitatean (www.slideshare.net/FiloBlogia/gmez-2013-jlvrsoloeta-dima).

txinoak gramatika bat idazteari: “Esta carencia, en nuestra literatura, de gramáticas adecuadas para jóvenes cursantes los diversos grados escolares, me ha movido á arreglar y publicar dos obritas intituladas: *Curso primero del idioma basko* y *Curso segundo del idioma basko*”²³. Bizkaitarra izan arren, Soloetak erdialdeko euskalkia, gipuzkera, aukeratu zuen bere Cursoaren oinarri.

Esan dugunez, Aita Soloetak liburuki bi agindu zizkigun bere *Curso Primero del Idioma Basko* eskola-gramatikaren hitzaurrean. Badirudi, bigarren liburukia ez zela argitaratu liburu-formatuarekin, baina Soloetak Uruguai-Argentinetakoa aldizkarietan argitaratutako artikulu eta kolaborazioei erreparatzen badiegu, konturatuko gara, *Bigarren Curso* horrek oso-osorik ez dakigu, baina zati handi batek ba *La Baskonia* aldizkarian ikusi zuela argia.

Soloetaren lehenengo liburua (1912)²⁴

Curso Segundo del Idioma Basko²⁵

²³ *Curso primero del idioma basko*, 7-8.

²⁴ Azkue Biblioteka (Euskaltzaindia).

²⁵ *La Baskonia*, 639, 1912-12-30, 15. or. [V. atala]. Atalen luzera aldatu egiten da aldizkariaren zenbakien arabera.

Lehenengo atala 1912ko urriaren 10ean argitaratu zen, eta hauxe zuen izenburu nagusi: *LECCIONES PARA UNA GRAMÁTICA BASKONGADA. Una gramática crítica*. Ikus dezagun zelan aurkezten digun Soloetak egin asmo duen Gramatika berri hori:

“Saben ya los asiduos lectores de *La Baskonia*, que tenemos en preparación un 2º curso del idioma baskongado²⁶ más voluminoso y mucho más completo que el primero que conocen los subcriptores de nuestra revista. En esta publicación nos proponemos examinar seriamente los fundamentos de nuestro idioma con el intento de ofrecer á los hermanos de mi raza una gramática razonada y crítica”²⁷.

Lecciones para una Gramatika Baskongada (Curso Segundo del Idioma Basko) gramatikaren azken atala 1914ko ekainaren 30ean²⁸ argitaratu zen. Guztira 12 atal (hitzaurrea + hamar maika ikasgai) argitaratu ziren, maiztasun jakinik barik²⁹.

Kontuan hartuta, Hego Ameriketako Iparraldeko euskaldun asko zegoela, eta ez zeukatela euskara ikasteko baliabide askorik, Aita Soloetak haietzako gramatika berezi bat lantzeari ekin zion: *Le Petit Basque*. Liburua erronka ikaragarria izan zen kaputxino bizkaitararentzat; izan ere, *Ikasliak* zioskunez: “para escribir la obra ha tenido que posesionarse antes del dialecto labortano de la lengua francesa”³⁰.

Edizioa txukuna da, argazkiz-eta ondo hornitua. Edizioaren gastuak J. B. Vincenty *La Euskariaren* zuzendariak, eta “Cen-

²⁶ Letrakera beltza gurea da.

²⁷ Soloeta-Dima, Fernando M^a: “Lecciones para una gramática bascongada. Una gramática crítica”, *La Baskonia*, 685, 1912-10-10, 4-5.

²⁸ *La Baskonia* aldizkaria hil guztien 10., 20. eta 30. egunetan argitaratzen zen, hots, hamar egunerik behin.

²⁹ 1912an, hitzaurrea eta sei ikasgai; 1913an, ikasgai bat; eta 1914an, 4 ikasgai. Montevideoko *Euskal Erria* aldizkarian ere, zazpi entrega argitaratu ziren (1912-12-08 / 1913-03-23), baina argitalpena etenda geratu zen.

³⁰ *Ikaslia*: “Gramática Baska”, *La Baskonia*, 726, 1913-11-30, 90. or.

tro Basko-Francés” etxeko presidentea zen J. P. Passicot-ek ordaindu zituzten. Gorago aipatu dugun *Ikasliak* biziki goraipatzen zituen euskaltzaleok: “Si estos baskos amantes de su Patria tuvieran muchos imitadores, muy pronto habíamos de ver á Euzkadi redimida”³¹.

Liburuak bi zati nagusi ditu. Lehenengoak hogeita zazpi ikasgai dauzka, eta eurotan euskal aditza aztertzen da. Bigarrenean, aztergaia atzizkibidea da, eta hamabi ikasgaiz osatua da. Argazkiez gain, osagarriak ez dira falta edizio txukunean: gutunak, aditz trinkoen taulak, kantak (“Gauden gu eskualdun” eta “Altabizkarko kantua”), hiztegitxo bi, eta baita Euskal Herriaren mapa bat ere, zazpi probintziekin (“Carte d’Ezkuadi”³²). Esan, bestalde, liburuaren azalean, elkarren segidan, esaldi bi idazten dituela Soloetak, haren pentsamoldea ondo ere ondo islatzen dutenak:

Non, jamais il n’ y eut, ni nous l’ espérons, il n’ y aura de Pyrénées pour les Basques (Haristoy, IIe, 49).

“Rien n’ est pas plus agréable à chacun que sa patrie, et notre vraie et unique patrie est Ezkuadi”.

Urte berean, hau da, 1913an, Soloetak beste liburu bat argitaratu zuen: *Conjugación sintética del verbo basko comenzado por consonante*³³, Julio Urkixo jaunari eskaini ziona: “Al desinteresado é ilustre publicista basko Sr. Don Julio Urquijo dedi-

³¹ *Ibidem*, 90. or.

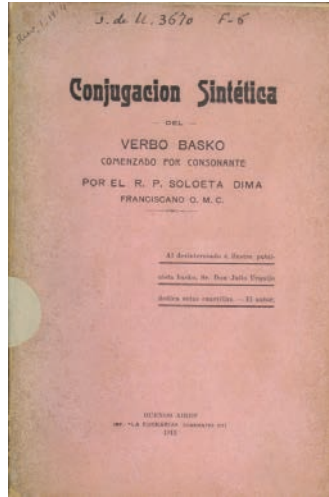
³² *Ezkuadi*: Ez da errakuntza bat, liburuaren azalean bertan holaxe idazten du-eta. Ipartarren oguzkerara, ebakerara, hurreratzeko keinutzat hartu beharrekoa da, zalantza barik, aldaketatxoa.

³³ Aita Yurrek dioskunez, lehenago, liburuia atalka argitaratu zen B. Airesko *La Euskaria* aldizkarian.

ca estas cuartillas. – El autor”. Bidali ere egiten dio liburua, baina deustuarraren iruzkina ez zen oso aldekoa izan³⁴.

Le Petit Basque liburua (1913)³⁵

Conjugación Sintética liburua (1913)³⁶

Urteotan, kezka handia zerabilen buruan kaputxino bizkai-tarrak euskararen batasunari buruz; eta, 1922an, batasunerako bere proposamena eman zuen argitara: *Ensayo de la unificación de Dialectos Baskos*. Izan ere, Buenos Airesen, eta orokorrean, Argentina osoan, Euskal Herriko zazpi probintzietako euskaldunak zeuzkan inguruan; eta aniztasun hori, bai hizkuntzaren irakaskuntzan, bai hedabide idatzietan-eta, oztopo bihurtzen zen sarri. Euskaltzaindia urtetsu batzuk lehenago (1918-19) sortua zen Eusko Ikaskuntzaren magalean, eta bata-

³⁴ Urkijo, Julio: “*Conjugación Sintética del Verbo Vasco comenzado por consonante...*”; *RIEV*, 1914-1917, VIII, 176. or.

³⁵ <http://www.liburuklik.euskadi.net/handle/10771/25159Le>

³⁶ Koldo Mitxelena Liburutegia (<http://oaiproduct1.gipuzkoa.net:8080/handle/10690/1207>).

sunaren unea zela zeritzoten euskaldun asko eta askok. Soloeta ere iritzi horretakoa zen.

Hala ere, Soloetak urrunegi jo zuen bere proposamenean³⁷. Batasunaren bila atzera jo, eta balizko hizkuntza *orbangabe* bezain irreal bat proposatu zien, berez denabeharrean zeuden euskaldunei. Horrek, jakina, kritika gordinak pairarazi zizkion, on ustean eta hizkuntza hobe beharrez jardun zuen kaputxi-noari. Julio Urkixok aurreko liburuari egindako kritika areagotu egiten da oraingoan. Izan ere, deustuarrak zehatu-zehatu egiten du arratiarra:

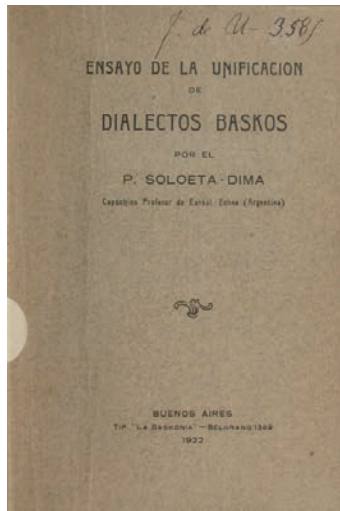
“En trabajos anteriores he expuesto las razones por las que considero una utopía la llamada *restauración del euskera*. No he de repetirlas: pero sí advertiré que se hace difícil la discusión de estas materias con el Padre Soloeta-Dima, porque sus principios lingüísticos difieren esencialmente de aquellos admitidos hoy generalmente por los lingüistas. Si no estamos de acuerdo acerca de lo que es el lenguaje, ni acerca de las causas de su evolución, ¿cómo hemos de coincidir en la apreciación de los fenómenos que el euskera presenta?”³⁸.

Bide beretik, Aita Aingeru Madariaga bermeotarrak ere, us-te du urrun ere urrun joan zela Soloeta bere proposamenean: “Si yo me creyese autorizado a dar consejos a nadie, no vacilaría en dárle uno al ilustre profesor de Euskal-Echea, diciéndole que no fuese tan pesimista respecto al estado actual de nuestra conjugación, y que ahondase más en su estudio; ¡más

³⁷ Soloetak, lehenago ere, baieztapen eta iritzi gordin ere gordinak zeuzkan plazaratuta: “Sería muy de desear que los maestros en euzkerologia suprimieran sin compasión y miramientos todas las variedades dialectales para dar lugar al más hermoso de los idiomas que hayan podido imaginar los mortales” (“Lecciones para una gramática baskongada en dialecto biskaino”, *Euskal Erria* (Montevideo), 105, 1914-08-02, 10. or.).

³⁸ Urkijo, Julio de: “Bibliografía: Ensayo de la unificación de dialectos baskos...”, *RIEV*, XIII, 1922, 666. or.

todavía! ya que no le falta para ello ni erudición ni talento, pero basándose en otros principios”³⁹.

Ensayo de la unificación de Dialectos Baskos liburua (1922)⁴⁰

R. Mª Azkue handiak artikulu luze eta mamitsua eskaini zion Soloeta-Dimaren proposamen ausartari. Azkuek pentsatzen du, berak gaztetan –*Euskal Izkindea* argitaratu zueneko garaiari dagokio– pairatutako gaixotasun berak jo zuela Soloeta-Dima *Ensayo de unificación...* liburua egitean. *Txukuneria*⁴¹ deritzo gaixotasun horri, eta izenburu horixe jarriko dio *Euskera* aldizkarian argitaratu zuen artikulari. Estu hartzen

³⁹ Fr. A. de Madariaga: “Ensayo de la unificación de Dialectos Baskos...”, *Aranzazu*, II, 1922, 208-209.

⁴⁰ Koldo Mitxelena Liburutegia (<http://oaiproduct1.gipuzkoa.net:8080/handle/10690/1162>).

⁴¹ Azkue, R. M^a: “Txukuneria”, *Euskera*, VI, 1925, [3]-21. “Enfermedad de purismo” modura itzultzen du Azkuek berak.

du hasieratik *Ensayo de la unificación de Dialectos Baskos* liburua:

“Euskalari berrizale txukuneridun-artearen urrutiren yoa zai-guna A. Soloeta dela uste dut. Orretarako dituen kemena ta zaletasuna aundiak izanarren, etzen noski bide legunetik hainbeste irtengo, aurretikoak izan ezpalitu: nerau bat, nerekin bateratsu besteren bat eta arren ondoren eli osoa, berrizale-mordo andi ugaria”⁴².

Ez zitzaion Soloetari erraz egingo holako kritika eta iruzkinak irentsi beharra. Kontua da, zergatik edo hargatik, *mututuz* joan zela dimoztarraren luma zolia. Badago, hala ere, ohiko bibliografietan aipatzen ez den ekimen bat: *Lecciones para una Gramática del Euzkera Bizkaino* artikulu sorta, hain zuzen ere. 1914ko abuztuaren 2an hasi zen gramatika-txo hori argitaratzen, eta 1916ko urtarrilaren hamarrean eten zen argitalpena, maiztasun aldakorra izan zuelarik. Guztira, 17 ikasgai argitaratu zituen, eta sarreran esaten duenez, Montevideoko *Euskal Erria* aldizkarirako eta Buenos Airesko *Euzkotarra* astekarirako atondu zituen ikasgaiok, eskusiban prestatu ere:

“Antes, empero, de presentar mi reforma [batasunaz ari da] a la consideración de los entendidos y desterrar los diversos dialectos, considero de deber dedicar un cariñoso y filial recuerdo al primer idioma que balbuceé en las montañas de Bizkaya. He escrito gramáticas baskongadas en Gipuzkoano, Labortano, y justo y razonable me parece que se conceda al euzkera bizkaino su correspondiente lugar al lado de los demás euzkelgis que se hablan en otras comarcas de Euzkadi”⁴³.

⁴² *Ibidem*: 14-15.

⁴³ P. Soloeta: “Lecciones para una gramática baskongada en dialecto biskaino”, *Euskal Erria* (Montevideo), 105, 1914-08-02, 10. or.

Agur Euskal Echeari: Txile-Argentinetakoa Nagusi

Ensayo de la unificación de los dialectos baskos liburua argitaratu, eta hurrengo urtean nagusiek Txile-Argentinetakoa –orduan kaputxinoentzat probintzia bakarra zen– Nagusi izendatu zuten. Ardura horretan hiru urte inguru eman zituen Aita Soloetak. Epe hori pasatuta, Txile-Argentinetakoa Aholkulari izendatu zuten, baita B. Aires-Nueva Pompeya barrutiko Nagusi eta parroko. Nueva Pompeya-ko komentua eta ikastetxea probintziako inportanteenak ziren orduan; eta, era berean, hango Andra Mari basilika Argentinako ezagunenetakoa bat zen.

Bost urteotan (1923-1927), ordenan, goren mailako ardurak izanda, asti gutxi geratuko zitzaiokeen Soloeta Aitari idazluma saiakera, ikerketa eta holakoetan dantzatzeko. Urteotan, hutsunea nabarmentzen da haren bibliografian. Hala ere, esan behar da, kaputxinoen *Nueva Pompeya*⁴⁴ aldizkariaren zuzendaria izan zela kaputxinoen komunitateko Nagusi izan zen tarte horretan.

“Baña biotzean etxakon laket, Nagusia izatea” diosku A. Yurre arratiar kaputxino lagunak⁴⁵. Haor, Soloetaren izaeraren beste ñabardura garrantzitsu bat. Ez zuen luzaro iraun erantzukizun handiko arduotan. Izan ere, 1927. urtearen azkenean, itzuli bat egin zuen bere jaioterrira, amari eta anaia kaputxinoei bisita bat egiten, eta ez zen berriro itzuli Argentinara.

Euskal Herrian zegoela, Euskaltzaindian ere egon zen euskal akademiak gonbidatuta, eta badirudi –Azkuek eta abarrek aurreko urteetan eginiko kritikak gorabehera– oso gogorapen ona geratu zitzaiola dimoztarrari. Era berean, Soloetak aprobe txatu egin zuen Euskal Herriko aldia bere eskuetara heldutako sermoi bilduma baten berri emateko. Izan ere, fraide karmeli-

⁴⁴ Aldizkaria 1924an sortu zen, eta oraindik argitaratzen da. 90 urte bete ditu, beraz.

⁴⁵ “Dima ‘ko Soloeta Aba Kaputxinoa”, 137. or.

ta batek eman zion bilduma hori Soloetari, eta honek, dokumentuaren balioaz jabetuta, kaputxinoen Donostiako bibliotekariari, Tolosako Bernardino Aitari, pasatu zion, inprentarako bidean jar zezan. “Sucedía esto –diosku Frantzisko Ondarra kaputxinoak– a fines del año 1927 o primeros de 1928”⁴⁶.

Egotaldia Erromara joateko ere aprobetxatu zuen Soloetak; eta, dirudienez, itsasoaz honaindi emaniko hilabeteotan piztu zitzaion Soloetari Txinara misiolari joateko guraria. Ezustea ez ezik, tristura ere sortu ei zuen erabaki horrek Argentinako lagunen artean: “Ameriketan negarrez daude etxeko ta kapokoak ain Aita onak iges egin dielako. Aren biontz aundiaz, aren buru argiaz, eta aren xalotasunaz eztaude aztuta”⁴⁷.

Kansu aldera, Txinako misiorik pobreenera⁴⁸

Azkenean, 1928ko maiatzaren 1ean, bera bakarrik, Genevako portuan ontzia hartu, eta Txina aldera abiatu zen Aita Soloeta, kaputxinoek Gansu probintziako Pingliang eskualdean zeukaten misio pobrera:

“Jorraillaren 15´ean atera zen bere erritik. Orrillaren 1´an Genova´tik. Egun auetantxe sartzen da Txinan. Beste igazko zazpi lagunak ainbat ikusi zuten lapurrekin eta... baño misiolari andi au eztu ezerk bildurtzen. Jaunak bere itzal gozoa eman-go diola gaude, Beragatik ain neke gogorretara bere burua daraman Aita Dima´ri”⁴⁹.

⁴⁶ Ondarra, Frantzisko: “Manuscrito de pláticas en euskera guipuzcoano en los Capuchinos de San Sebastián I”, *FLV*, 30, 1978, 524-546 // II, *FLV*, 31, 1979, 91-119.

⁴⁷ “Aita Dima Txinara bidean”, *Zeruko Argia*, 116, 1928-abuztua, 311. or.

⁴⁸ Izenburuan, Rafael de Gulina-ren *Kansu la Misión más pobre de China* (B. Aires, 1944) liburuari egin nahi izan diogu erreferentzia.

⁴⁹ “Aita Dima Txinara bidean”, 311. or.

Berrogeita zazpi urte zeuzkan orduan Soloetak. Kaputxino lagunek diotenez, artean gizon gogorra zen, sasoiko eta osasuntsua. Izan ere, harrituta utzi zituen hango denak arratiarren kemenak eta indarrak. Poz-pozik agertu ei zen misioan, bertako lagunek hara joango zenik ez zekitela. Bertara heldu, eta berehala lotu zitzaion lanari. Ekinean beti, uneoro lanean, beharrean nekagaitz... Pingliang eskualdean misio-leku berriak ere sortu zituen Soloeta misiolariak, nahiz eta horretarako lan neketsu ere neketsuak egin behar izan⁵⁰.

Txinako egoera politikoak baina, zeharo baldintzatuko du bertan zeuden misiolari euskaldunen egoera. Armada komunista Gansu-raino heldu da, eta kaputxinoek mehatxatuta ikusten dute euren burua. Tamalez, susmoak eta beldurrak egia bihurtzen dira; eta, 1933ko azaroaren 25ean, Garex'ko Bartolome anaiak eskutitz bat bidaltzen du kaputxinoen Iruñeko komentura: "Txina'ko lapurrak [komunistak] illabete onen 12'an arrapatu ginduzten Dima'ko Pernando Aita, Artazkoz'ko Isidro Anaia eta nerau"⁵¹. Aita Yurreren arabera, atxiloketa gertatuaz batera, Aita Soloetak eskaera adoretzu bat luzatu zien komunistei, haren izaera eskuzabala ondo ere ondo erakusten duena: "Soloeta Abak arren esan eutsien *gorriei*, beste biak uzteko; eta norbait eroatekotan, bera bakarrik eroateko"⁵².

⁵⁰ "Dima'ko Soloeta Aba Kaputxinoa", 138. or. Aita Yurrek dioskunez, Erromako *L'Osservatore Romano*-raino heldu ziren Aita Soloetak egindako lanen oihartzunak, kaputxinoen nagusiek bidalita.

⁵¹ Garexko Bartolome A.: "Gure misioetako estatusunak. Aita Pernando Dima'koa nola arrapatu zuten", *Zeruko Argia*, 182, 1934-ots., 229-231.

⁵² "Dima'ko Soloeta Aba Kaputxinoa", 138. or

*Babitutako biru misiolariak soldadu komunistekin, hauen gordelekuan*⁵³

Komunisten asmoa, antza, dirua ateratzea baino ez zen, eta beren-beregi adierazi zieten kaputxinoei zer egin behar zuten: “Gu zuen erlijioaren etsai gera, baña pixkat laguntzen ba´diguzue, lasa utziko zaitu[el]gu”⁵⁴.

Azaroaren 12tik urtarrilaren 7ra arte eduki zuten komunis-tek atxilotuta Soloeta, hots, soldadu erregularrek Soloetaren taldea inguratu arte. Estualdi horretan, komunistek ihesari arin-aringa eman, eta Soloeta libre geratu zen: “BERRI POZ-GARRIA. Ilbeltzaren 13´an gure Txina´ko Misiotegi´tik, kablegrama au biali ziguten: *Iruña´ko Kaputxinoak: AITA PERNAN-DO ASKATURIK*”⁵⁵. Berria bolo-bolo zabaldu zen orduko he-dabideetan. Madrilgo *ABC* egunkariak, kasurako, honela ematen zuen liberazioaren berri, 1934ko urtarrilaren 14an :

“Ciudad del Vaticano 13, 9 noche. Telegrafían de Pekin a la agencia Fides que el Padre Fernando Soloeta, que había sido

⁵³ Gulina, Rafael de: “Desde el Kansu”, *Verdad y Caridad*, 128, 1934-11-15, 341-344 (Soloetak jantzi argia dauka; Bartolome eta Isidro anaiek abitu iluna daukate).

⁵⁴ “Gure misioetako estutasunak...”, 230. or.

⁵⁵ *Ibidem*, 231. or.

capturado por los bandidos chinos, acaba de ser puesto en libertad por las tropas regulares.

El Padre Soloeta es capuchino y oriundo de la provincia de Navarra. Está de misionero en la Prefectura Apostólica de Pingliang, en el Kansú”⁵⁶.

Atxilo-aldian pairatutakoak eta bertan ikusiak liburu baten kontatu zituen Soloetak, 1934. urtean bertan. Liburua ordenako nagusien enkarguz –aginduz– idatzi zuen eta Argentinan argitaratu zen: *Mi cautiverio bajo el Dragón Rojo: (Dramático relato de un Misionero Argentino) / Memorias del R. P. Fernando Soloeta de Dima, Misionero Capuchino en Kansu, China*⁵⁷.

Polikarpo Iraizoz kaputxino nafarrak itzulpena egin, eta atalka argitaratzen hasi zen Iruñeko *Zeruko Argia* aldizkarian. Argitalpena 1935eko uztailen (199. zb.) hasi zen, eta Espainiako gerrak ankerki eten zuen. Argitaraturiko azken atala 1936ko uztailera (211. zb.) dugu. Guztira, 1-112 orrialdeak argitaratu ziren, baina Iraizozek Soloetaren obra osoa zeukan itzulita⁵⁸. Orain, sarean daukagu Ainhoa Beolak egindako edizio berria: *Lapurren menpean*⁵⁹.

Liburu horren inguruan, komentariotxo batzuk egiten ditu Aita Julian Yurrek. Alde batetik, goraiatu egiten du Aita Irai-zozen itzulpena; baina, badirudi, Iraizozek erabilitako testua, aldatuta zegoela: “Egiazko paperak ikusi be, ez bide zituan ikusi”, diosku Aita Yurrek. Beraz, baten batek aldatu egin zituen pasarteren batzuk Soloetari ez baimenik, ez iritzirik eska-

⁵⁶ Ferretti: “Misionero español en libertad”, *ABC*, 1934-01-14, 44. or.

⁵⁷ Soloeta, Saturnino (Fernando de Dima): *Mi cautiverio bajo el Dragón Rojo*, P.P. Capuchinos, Nueva Pompeya, Buenos Aires, [1934], 122 or.

⁵⁸ *Lapurren menpean: Erensuze-Gorriaren soldadu-taldean atxilo egondako Misiolari baten oroitzapenak* / Egilea: Dima-ko Soloeta Fernando, A., O.F.M. Cap., Txinako Misiolaria; Euskeratzaldea: Iraizoz-ko Polikarpo A., O.F.M. Cap., [Imprenta de Capuchinos, Pamplona, 1934], 245 or.

⁵⁹ Armiarma (Klasikoen Gordailua): <http://klasikoak.armiarma.com/pdf/IraizozLapurren.pdf> (*Zeruko Argian* argitaratutako zatia batzen da bertan).

tu barik, eta horrek sumin handia eragin zion misiolari bizkaitarrari: “Gizon ixilla zan; ondo sufritzen eban; baña badakit, etzegoela pozik, norbaitek aldatu egin eutsolako liburua, gauza batzuk kenduz eta beste batzuk ipiñiz”⁶⁰.

Txinako misioetako penak eta lorrak baina, ez ziren amaitu Soloetaren liberazioarekin: “1933 ta 1934 t. a., *gorri* areik zapalduak egozen; baña etziran geldi egoten”⁶¹. Urte bereko (1934) azaroan, *Zeruko Argia* aldizkarian haren artikulutxo bat agertzen da izenburu kezagarri hauxe zeramana: “Txina´tik Berri Txarrak”⁶².

Dakigunez, Txinako gerra zibila 1927an hasi zen, Txinako Errepublika gobernatzen zuen Txinatar Alderdi Nazionalistaren (Kuomintang) eta Txinako Alderdi Komunistaren artean, baina tarteka iraun zuen. 1945ean, Japonen kontrako gerra (1937-1945) amaituta, berriro gogortu zen gerra zibila, harik eta 1950ean komunistak nagusitu ziren arte: “Ta laster asi ziran mixiolariak yazartzen, askatasuna kentzen, etxe barruetara sartzen, geroago edo lenago danak kanpora botatzeko Txina´tik”⁶³.

Txinako aldia amaitu egin da. 1954. urtean gaude, eta 26 urteko egotaldi luze, isil eta emankorra iragana da Dimako euskal-argentinarrarentzat..., txinatar ere bihurturik. Izan ere, Argentinan emandako urteek bertako bihurtu bazuten, zer ez

⁶⁰ “Dima´ko Soloeta Aba Kaputxinoa”, 139. or.

⁶¹ *Ibidem*, 139. or.

⁶² Soloeta-Dima, Fernando: “Txina´tik Berri Txarrak”, *Zeruko Argia*, 191, 1934-azaroa, 376. or.

⁶³ “Dima´ko Soloeta Aba Kaputxinoa”, 139-140. “Los últimos misioneros en salir de la misión fueron los de Kingyang y Sanshelipu el 31 de diciembre de 1953: los PP. Fernando Soloeta y Julián Barreneche[a], que opusieron una brava resistencia a dejar la misión y como buenos arratianos fueron obligados a salir casi a empellones” (Askoren artean: *La Provincia Capuchina de Navarra-Cantabria-Aragón, 1950-1975*, Curia Provincial de Capuchinos, Burlada, 1975, 455. or.).

zen gertatuko kaputxinoaren baitan, Gansuko herritar xehe-xeheekin hogeita sei urtean bizi izan eta gero.

Filipinetara: azken pausalekua

Txinatik egotzita, 1954ko otsailaren hiruan, A. Yurre eta A. Soloeta Manila aldera doaz. Soloetak, handik zortzi egunera, 73 urte bete zituen; baina adina gorabehera, Manilako kaputxinoekin –euskaldun batzuk tarteko– geratzea erabaki zuen⁶⁴.

Filipinetako egotaldiaren inguruko albiste bakarrenetariko bat, bertara heldu eta denbora laburrera ematen digu Soloetak. Gotzainari idazten dio, Txinan utzitako misioei buruzko berriak emateko. Izan ere, hiru gutun hartu dituzte, eta bertan Pingliang-eko kristau natiboen berri ematen da, kasu batzuetan berri gordin samarrak, baina badirudi maisu onak izan zitzutela: “También ellos, siguiendo los malos ejemplos del arratiano [Aita Yurre] y del argentino [bere buruaz ari da] se han constituido en resistencia pasiva”⁶⁵. Baina, interesgarria da, bestalde, euren buruaz esaten duena: “Los tres exmisioneros refugiados que nos encontramos aquí somos tres ilustres desconocidos, pobres en lo temporal y sin ninguna representación dentro de la jerarquía eclesiástica; así de altas esferas han de venir las oportunas iniciativas”⁶⁶.

Artikuluaren amaieran, Jainkoari berari zuzentzen dio Soloetak bere eskaria. Badaki zer pairatzen ari diren Gansu probintziako misioetako kristauak, eta ezin du ulertu Jainkoaren

⁶⁴ Badirudi, Filipinetara heldu baino lehenago, Hong-Kong kolonia britaniar ohian, pausaldi bat egin zuela Soloetak (*Euskal Echea. La génesis de un sueño...*, 283. or.).

⁶⁵ Fernando de Dima: “Como en la época de las persecuciones”, *Verdad y Caridad*, 343, 1954-07-15, 195. or.

⁶⁶ *Ibidem*, 195. or.

pasibotasuna –fede krisialdi bat?–. Azken lerroetako ironia –etsipena?, ilusio eza?, distantzia?...– ere, azpimarragarria da:

“Nos están imitando, es cierto, y con un heroísmo inefable, y quizás nos tengan que imitar en la violenta y bárbara manera con que fuimos deportados. Y ello sería, juzgando las cosas con criterio humano, una gravísima calamidad para aquella hermosa cristiandad. ¿Pero, qué haces, Dios Todopoderoso, que no vienes en nuestro socorro? ¿en quién confiaremos, si Tú no nos favoreces?

Saludos a todos los religiosos de la Provincia y exmisioneros nuestros, y quiera bendecir al más inútil de sus servidores”⁶⁷.

Hamar urte luze eman zituen Soloetak Filipinetan –*desconocido, pobre y sin ninguna representación dentro de la jerarquía eclesiástica*–, eta bertan, Tagaitay hirian, hil zen, 1964ko ekainaren 21ean, 83 urteko zela. Udako solstizioa ospatzen den egun horretan, urtero gogoratzen dute hango anaia kaputxinoek handik milaka kilometrotara sortu zen euskaldun mi-siolaria⁶⁸.

2014ko ekainaren 20an⁶⁹

Iñaki Sarriugarte Irigoien

⁶⁷ *Ibidem*, 195. or.

⁶⁸ “Mention the name of the brother whose death anniversary is remembered at the last petition of the Evening Prayer. June 5, Pedro Joaquín Mª de Aldaz; 9, Damaso Mª de Biurrun; 18, José Mª de Tirapu; 21, Fernando de Dima...” (<https://sites.google.com/site/capuchinphilippineprovince/>).

⁶⁹ Aita Soloeta-Dimaren heriotzaren 50. urteurrenaren bezperan.